

Ribe s konkavnimi očmi nastavljajo ogledala:
 Pesnik, ki dvomi v besede, umira v neizpovednost.
 Vendar še nekaj utripa, kar je močnejše od njega:
 Glas, ki se pne v poimenovanje golih stvari.
 Tu se začenja spet nekaj med igro in samoprevaro.

Pavle
Zidar

Kartuzija

(odlomek iz romana Črn trn)

Barnaba je prebil v tem času več ko leto v kartuzijanskem samostanu, pišoč Sinove, ki stopajo v literaturo. Umaknil se je bil iz mestecaklinike po tisti novoletni epizodi z magnetofonom in pred Burdo, ki ga je zasledovala s svojo čudno, bolno slo.

Snežilo je, ko je prišel v kartuzijo. Kupi tihega snega so ležali naokoli. Veje so bile obtežene z njim in ljudje so bili iz samih belih misli.

Pa še menihi so bili beli, tihi snežec po ogromnih hodnikih semintja.

Odpeljali so ga v vizitatorjevo sobo. V nizki pečici je že hrnel ogenj in spreminjal zidove v prijateljsko zatišje.

Masivno pohištvo v stilu prvega tisočletja našega štetja ga je seveda navdušilo: bilo je bolj praktično kot vsi sodobni kraljevski kištobrani.

Na stenah so visela olja prvih priorjev s konca petnajstega, šestnajstega stoletja. Bile so obledele, a po izrazilu žive kot le kaj. Njihove oči so ga nepremično spremljale.

Za okni pa je divjal zimski orkan. Metež, podoben vodnemu slapu. Mogočno drevje se je škripajoče natrgovalo v sebi.

Divje, a lepo.

V takem vremenu je lepo biti kartuzijanec: peč hrope od užitka nad suhimi poleni kostanja in hrasta, stari portreti na stenah so vidno zadovoljni; mir, beli zimski mir, kakor grobnična tihota, vse iz davnih občutij, ki so ostala med zidovi nedotaknjena od časov.

Zasliši gregorijansko prepevanje.

Prisluhne mu. Enolično in odmevno.

Začel je razlagati svoje stvari: knjige, papir, beležke, mali kuhalnik in oblačila.

Ogleda si mizo in stol, na kateri bo spočernal roman.

V kotu sameva poletna (pletena) klop.

Potipa, če ga bo držala.

Bo.

Stol nekoliko zaječi. Pogladi ga in odide ven na mrzel hodnik, kjer se razlega enoglasno odpevanje.

Sekvoje na notranjem dvorišču trepetajo v metežu.

Nebo je testeno sivo in razviharjeno kot ocean.

Vrne se nazaj v sobo. Toplo je. Že je lahko v srajci.

V Gorjance pa se plazijo smreke druga za drugo v koloni.

Sede za mizo in prižge namizno svetilko.

Medena svetloba ga zgrabi v misli na Blanko.

Vzel je pisemski papir iz kupa, podložil karton in pomočil pero v črno kri.

Ljubi moj cvet,

je zapisal razcveteno in prebral nekajkrat, da je laže sprejel.

Preselil sem se za dlje, ker je ob morju vlažno, meduzasto, brez letnih sprememb in nemogoče za misliti, tako kot mislim jaz: domišljijsko. Morje je mogoče opisati, če si daleč stran od smradarije.

Ugani, kje bi bil?

Med patri, na suhem in toplem, zunaj orkâni snežno nebo in nas hoče s koreninami vred iztrgati tlom.

Pravkar molijo. Pojoče, žalostno. Tisočletna molitev lije vame kakor usmiljenega Samaritana olje in vino. Ran imam polno. Zato mi dobro dè.

Nisem Stendhal, a pišem o kartuziji in tudi ne pišem Kartuzije.

Ti ne veš, kje je to. Nič ne dè; pod Gorjanci, gorski verigi med Slovenijo in Hrvaško leži ta ogromni samostan z vrtovi in parki, z vonji po nebesih in snegu.

Sam. Soba je namenjena vizitatorju. V peči grči plamen. Stene so obvešene s starimi, svetimi podobami, postelja je približno taka, kot so jih imeli nekoč kralji: zavešena je z zavesami.

Pripravljam se na svoj zadnji tekst. Strah me je, zakaj besede so kakor divje živali: nepokorne in nevarne, ne slede gibu, čustvu, misli, volji, ambiciji. Čutim, da se bom zelo izmučil.

Od vseh živali je menda beseda edina, ki je svobodna in ji človek ne bo prišel do bistva. Zato bi lahko pomen spremenil in rekel: besedo ne bo nikoli upokorila človeška žival.

Vse tvoje pisanje sem prejel, odlagal sem z odgovorom, ker sem se pripravljaj na trenutek te zbranosti, ki mi omogoča daljši odgovor.

Ljubi cvet . . . Ne preišluj, kaj bi bilo . . . , ampak samo, kaj bo. Zakaj jaz pridem — živ ali mrtev.

Razveselilo me je, ko sem prebral besede dr. Heidemanna, da ima božje kraljestvo dober želodec. To je namreč res, sicer mene in še marsikoga ne bi bilo.

Odložil je pero in bral, bral z užitkom. Teklo mu je, beseda se mu je vdajala v oblike in občutke.

Dolgo je pisal. Zunaj je bila že noč.

Vihar ni pojenjal. Usul se je na šipe in lil snežno brozgo.

Priorja na oljni podobi sta se začela sprehajati po sobi. Mimo njega.

Pismo je raslo v kup.

Zaslišal je odpiranje vrat.

Nekdo je na mizo v jedilnico odložil pladenj in naglo odšel.

Zadišalo je po juhi, pesi in nibah.

Odpisal je zadnji odstavek.

Vstal je; bil je ves trd od drže. Pretegnil se je kot maček. Peč je samo še grela. Odprl jo je in položil na žar veliko poleno in medtem ko je odšel v ledenično jedilnico po pladenj, je v peči dirkajoče zadrdralo.

Z zajemalko si je nosil mlačne juhe in srebajoč poslušal ognjeni mir.

Spet so se odprla vrata, slišal je prihuljene korake, trkanje, šel je odpirat, pred njim je stal majhen menišek z očali, drobeč pogled kakor hrošč s sebe sončno roso.

Dober večer! je zaninil pogled in glas v Barnabov trebuh. Saj si ti pisatelj, ki je naš gost.

Sem, izvolite!

Jaz sem pater Urban, mu je ponudil roko.

Stopila sta v sobo.

A ješ? Ja bogžegnaj! Veš, prior ne bi bil vesel, če bi zvedel, da sem pri tebi.

Zakaj,

Jej! Veš, jaz sem tudi škribontar. Boš pil? Na, boš videl, kako je to za želodec . . . prima! Nimaš pojma! Vsa Ljubljana ga hvali.

Ampak mene ne boli . . . gospod . . .

. . . Urban reci, Urban, in mu je ponudil spet roko . . . , ti si pa . . .

. . . Barnaba!

Kakšno sveto ime imaš! Si tudi kaj svet? se je zarežal.

Glej, je potegnil iz notranjega žepa rdečo knjižico, to so pa moje pesmi.

Barnaba jih je vzel, prebral naslov in zalistal po zbirki.

Jo lahko kupiš, veš.

Dal mu je zaželeno vsoto.

Zdaj pa pišem Al Caponeja. Pri-ma knjiga. To je bil gangster. Velik, ameriški. Jaz sem bil v Ameriki, veš.

V Ameriki?

Dvajset let.

Kaj ste pa počeli?

Pravnik sem, dragi moj dečko.

Ste tam končali?

Tam, in vse z odliko.

Kako pa, da ste zalezli v religijo in poezijo?

Veš, to je pa tako: eno popoldne me je sveti Duh . . . Ti se mi smeješ, vidim.

N-e, se je zasmeljal Barnaba.

Že vidim, da nisi . . ., je mahal z roko.

In ste prišli sem?

Ne povem ti, zato ker se mi posmehuješ.

Ampak jaz se smejem . . ., ker je na svetu tako veselo.

Vražje je, ne pa veselo!

Pa nič, če nočete.

Drugič, če se boš kaj poboljšal.

Prestar sem, da bi se boljšal, mu je odgovoril, prebral jo pa bom.

Veš, kje me dobiš? Greš naglih dol in potem po križnem hodniku, na vratih piše: pater Urban; potegni trikrat, ne dvakrat, če ne ti ne pridem odpret. Boš pil? Adijo! Da ne boš kaj priorju ali prokuratorju čenčal, da sem bil tlele.

Ne bom.

Môli! mu je zagrozil kakor mama. Bog je!

Je.

Ti se spet smeješ.

Se.

Le daj se . . ., ampak . . .

In je zgimil.

Barnaba je obstal, v ušesih in glavi mu je begalo zmedeno brbljanje, zunaj je praskal po šipah orkan, v peči je drvela trojka, riba pa je spet zadišala, da je ves sestradan sedel k nji in jo, kot mačka, narahlo rahljal iz ostrih, iglastih koščic.

Bil je izčrpan. Spanec se mu je obešal za ude kot uteži.

Sedel je na eno izmed postelj ustanovitelja reda samotarjev; prinesel si je na nočno omarico luč in jo ugasnil, brž ko se je slekel in zvil pod odeje.

Iz peči je rožnati sij otipal strop in stene, po oknih pa se je vrtel roj snežink v norem plesu.

Kakor da umira, se je začelo dobrotno spanje: najprej je občutil noge in roke in nato še zavest.

V nekaj minutah ga ni bilo več nikjer.

Morda je tako v smrti: smeri se končajo, ostaneš globoko v sebi in ti je lepo, ko ti ni treba več nazaj v razsežnost smrdljivega telesa.

Meseci v kartuziji so minevali, ni šlo naglo kot kje na kakšni postaji; sneg se je razpustil v luže in vlago ter megle, zazelanelo je, menihi so se prikazovali češče in se kot device zastrli s kakšnim od lesenih stopnišč, da jih ne bi videl.

Včasih je srečal žganjekuhca, debelega in potemnelega meniha, ki je varil brinjevec in slivovko. Z blagim glasom ga je popeljal v svoje čarodajstvo: žganjarno. Kjer je seveda tudi sveti hudič imel prste vmes.

Močno je dehtelo in vrelo izpod bakrenih kupol.

Srknila sta ga; menih je gledal svetlo, da bi bolje videl ali kaj, takrat je bil močno podoben svetlonoscu, ki opazuje Kruštuša, ki ni vaju piti.

Pijača je bila božanska.

Bakrene kupole žganjekuharskih pagod so se svetile in njuna pogleda tudi.

Menih je vzel cigaretnico in si natrosil v nosišče črnega prahu, kihnil nekajkrat v močno zarjavel robec.

Tako sta si izmenjavala dobrote: Barnaba njemu knjige, menih šilce močne pijače, ki bi stresla celo hrast.

Roman je počasi zlezal v zadnje poglavje. Beseda je bila vse bolj neosedlana, včasih je zmogetel le tri, štiri stavke po cel dan. Sinovi so bili res sinovi: niso se mu pustili.

Po ure in ure je iskal pravih besedi po parku, naleteval na mlade kaplane, prebirajoče brevirje in jih blagrovil, da imajo besede, medtem ko jih on ni imel.

Izsušen je taval od smreke do smreke, poslušal noči, lete netopirjev, neskončno število udarcev ure, dihanje sov in čudne premike debel.

Neredko je zašel, zlasti ob mesečini, v staro cerkev, kjer je nekoč počival grof Herman Celjski. Zdaj je bila pusta, prazna, polna jarkov in senčnih likov.

Pozno, ko so še menihi prepevali svoj memento mori, se je vračal v svojo sobo, tedaj se je bila umirila tudi ura, njeni udarci so bili po številu krajši in njegov plitvi sen jih je prenesel.

V juniju mesecu, skoraj po letu in pol, je zapisal zadnji stavek.

Mogočni rokopis je stal pred njim; prebrskal ga je in ni bilo lista, ki se ga ne bi spominjal iz bolečine.

Odnesel je kovčke na pošto, sam pa počakal noči in z nahrbtnikom odromal v dolensko noč, ki je bila zelena kot konjska figa.

Nosil je rokopis in prebujal pse v ogradah, spominjajoč se starih protestantov, ki so se v prav takih nočeh zbirali v zidanicah bolj iz žeje kot iz prave vere.

Bližal se je najmilejši reki na svetu: molčečemu ogledalu Krke, iz katerega so suvali sulci in ščuke.

Naslonil se je na ograjo mostu in zrl nizdol, kjer so se oglašale ribe, gledal kolobarje, poslušal dolgo petje čričkov, ki so vlekli svojo, kakor daleč neke fantje.

Uscal se je na brezmadežno gladino in poslušal.

Vdihoval je vonj vlažne reke, prhlega mostu in bližnje vasi.

Mesečina je prešla. Čutil je že dih jutranjih senc. Niso se še cepile od svojega jedra.

Bela cesta je dišala po prahu in konjski scalnici.
Živina po bližnjih hlevih je sanjala travo, travo, travo.
Kako lepe in preproste sanje!
Konji so tolkli po tleh.
Petelini so izklincevali prvič dan.
Trava je bila grenko zeleneča in je dehtela z vso močjo.
Vzhod je nazadnje le pobledel. Vzdignil se je kakor testo.

Dan.

Čutil je njegovo sinjo globino nad seboj. Pred njim je stal novomeški kapitelj in Ragov log, iz katerega je povreval ščebet ptic.

Pol štirih.

Postal je mlahav, utrujen. Obvisel ga je spanec.

Zakoračil je v mesto. Od nekje je prijamral voz in v pletenjači prašiček.

Barnaba je sedel na klop v kostanjevem parku, odložil nahrbtnik in legel na Sinove, ki stopajo v literaturo.

Zbudila sta ga vrvež in sonce.

Bilo je že pozno, je videl.

Nihče mu ni zameril, da je spal na klopi.

Zbasal se je na tla in se dal pogoltniti enemu od avtobusov, ki so stali v bližini.